

A platform alapú, kereslet-elv vezérelt vállalkozások ismertségének vizsgálata Magyarországon és Romániában

KOVÁCS TÜNDE ZITA

egyetemi tanársegéd, kovacs.tunde.zita@partium.ro (Partiumi Keresztény Egyetem)

BITTNER BEÁTA

adjunktus, bittner.beata@econ.unideb.hu (Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar)

HUZSVAI LÁSZLÓ

egyetemi docens, huzsvai.laszlo@econ.unideb.hu (Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar)

NÁBRÁDI ANDRÁS

egyetemi tanár, nabradi.andras@econ.unideb.hu (Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar)

A platform alapú, kereslet-elven működő vállalkozások, gyűjtőnevről közösségi gazdaság típusú vállalkozások 2008-ban jelentek meg az Amerikai Egyesült Államokban. Megjelenésüket a digitális fejlődés tette lehetővé, hatásuk pedig tetten érhető a gazdasági és társadalmi életben egyaránt, az együttműködési modellek globalizált jellegében. Az Európai Bizottság 2016 óta három alkalommal mérte fel az unió tagállamaiban a közösségi gazdaság használatát. A tanulmány a 2018-as felmérésre összpontosítva elemzi Magyarország és Románia közösségi gazdasághoz való viszonyát. A felmérés eredményei szerint a közösségi gazdaság ismertsége növekszik, különösen a fogyasztói oldalon. Ugyanakkor a szolgáltatói oldalon csökkenő tendencia figyelhető meg. A demográfiai tényezők (kor, nem, foglalkoztatotti státusz) szignifikánsan befolyásolják a szolgáltatásnyújtási hajlandóságot és az igénybevételi szokásokat. A két ország válaszdói nem homogének, eltérően értékelik a közösségi gazdaság lehetőségeit és veszélyeit.

Kulcsszavak: közösségi gazdaság, homogenitás, EU, digitalizáció

JEL-kód: D16

1. Bevezetés

A platformalapon működő, kereslet-elv vezérelt (PaKe) vállalkozások, vagy közismertebb néven közösségi gazdaságként emlegetett vállalkozások megjelenése a 2000-es évek első évtizedének végére tehető (Daglis, 2022; Sutherland & Jarrahi,

2018), a 2008-as gazdasági válság körüli zavaros időktől datáljuk őket (Habibi & Kohli, 2022). A jelenség teljes iparágakat forgatott fel, azáltal, hogy lehetővé tette, hogy egyszerű fogyasztók lépjenek elő szolgáltatókká olyan területeken, melyek addig kizárólag az adott szektorban tevékenykedő vállalkozások vadászterületei voltak (Arany & Popovics, 2023; Guttentag, Smith, Potwarka, & Havitz, 2018; Hamari, Sjöklint, & Ukkonen, 2016; Parker, Van Alstyne, & Choudary, 2016). Azonban nem csupán ebben mutatkozott meg a felforgató hatása, hanem abban is, ahogyan megváltozott a fogyasztói magatartás, hiszen a szolgáltató és a vevő közötti interakció is átalakult (Heinrichs, 2013; Nadeem, Juntunen, Shirazi, & Hajli, 2020). Mindezt pedig a digitális eszközök és technológiák tették és teszik lehetővé, annak köszönhetően, hogy minden eddiginél egyszerűbben és gyorsabban érünk el megosztott szolgáltatásokat (Kovács, Bittner, David, & Nábrádi, 2021; Zhang, Gu, & Jahromi, 2019). Ennek a diszruptív, ugyanakkor a fogyasztó számára könnyebben befogadható hatásnak köszönhetően a közösségi gazdaság kiállni látszik az idő próbáját, immár a mindennapi életünk részévé válva (Muñoz & Cohen, 2018).

A közösségi gazdaság olyan gazdasági és társadalmi rendszer, amely az emberi és fizikai erőforrások megosztását teszi lehetővé digitális platformokon keresztül, változatos értékesítési struktúrákban (Hagiu, 2009; Parker et al, 2016). Ez jelentheti az áruk és szolgáltatások közös megalkotását, előállítását, kereskedelmét, forgalmazását és fogyasztását szervezetek és egyének részéről. E digitális platformokat technológiai társaságok működtetik, az árukhoz és szolgáltatásokhoz való azonnali vagy ütemezett hozzáférés révén elégítve ki a fogyasztói igényeket (Schor & Attwood-Charles, 2017; Vallas & Schor, 2020). Az online platformok ma már megkerülhetetlenek, hiszen meglehetősen hatékony szolgáltatásokat kínálnak felhasználóik (eladók és vásárlók) számára. A digitális piacokon a termékekkel és szolgáltatásokkal kapcsolatos információt több harmadik fél biztosítja, a tranzakciókat pedig a technológiai társaság, tehát a platformot kialakító vállalat dolgozza fel (Kovács & Nábrádi, 2019; Mair & Reischauer, 2017).

A közösségi gazdaság üzleti modelljén belül a tevékenységeket olyan együttműködési platformok könnyítik meg, amelyek nyitott hozzáférésű piacteret hoznak létre a magánszemélyek és a vállalkozások által kínált áruk és szolgáltatások időleges használatához.

A PwC Magyarország 2016-ban publikált tanulmánya szerint a közösségi gazdaság Európában 2015-ben 28 milliárd euró jövedelmet generált, ám 2025-re 570 millió euró becsült jövedelemmel számolnak. 2016-ban az Európai Bizottság (EB) kidolgozta a közösségi gazdaságra vonatkozó európai menetrendjét (Európai Unió: Európai Bizottság, 2016), az alábbi célkitűzésekkel: a közösségi gazdaság kiépítése és használata felelős módon szükséges, hogy elősegítse a munkahelyteremtést, biztosítsa az európai gazdaság versenyképes növekedését, az erőforrások hatékony felhasználása/megosztása révén, a fenntarthatósági célkitűzések megva-

lósulásával és a jogi aggályok felszámolásával párhuzamosan – gondolva itt azokra a feszültségekre, amelyeket a foglalkoztatás, a verseny és a problémás teljesítések területén generált.

A fent említett menetrendben került rögzítésre az is, hogy az EB rendszeres időközönként felméri a közösségi gazdaság ismertségét, használati gyakoriságát az Európai Unió (EU) tagállamaiban, fogyasztói és szolgáltatói oldalról egyaránt. Ennek eredményeként eddig három felmérés született a témakörben, 2016-ban (Európai Bizottság, 2016), 2018-ban (Európai Bizottság, 2018) és 2021-ben (Európai Bizottság, 2022). Jelen tanulmány célja, hogy felhasználva az EB megbízásából készült kérdőívek nyomán rendelkezésre álló nyílt hozzáféréssű adatbázisokat mint szekunder kutatási forrást, primer elemzéseket lefolytatva meghatározza a közösségi gazdaság típusú vállalkozások ismertségében bekövetkező változásokat, keresleti és kínálati oldalról, Magyarország és Románia tekintetében.

1. Hipotézis (H_1): A PaKe-vezérelt üzleti vállalkozások ismertsége folyamatosan növekszik Magyarországon és Romániában, 2016, 2018 és 2021 éveket alapul véve.
2. Hipotézis (H_2): A PaKe-vezérelt üzleti vállalkozások megítélése Magyarországon és Romániában homogén, 2016, 2018 és 2021 éveket alapul véve.

Maga az EB is bizonytalan, hogy mely tevékenységek és szolgáltatási körülmények minősülnek a PaKe ernyője alá tartozónak, hiszen mindhárom felmérés alkalmával különbözőképpen definiálták azt. A 2016-os kérdőív még egy óvatos puhatolózás, csupán négy kérdést tartalmazott, nem számítva a demográfiai jellegű kérdéseket. Ezt 2018-ban egy összetett kérdőív követte (12 kérdés + demográfiai kérdések), amely az együttműködésen alapuló platformok típusait, ismertségét, használati gyakoriságát, elterjedtségét volt hivatott felmérni az EU minden tagállamában. 2021-ben, már a Covid-19 után, egy markáns különbség volt tapasztalható: az EB figyelmen kívül hagyta a közösségi gazdaság sokoldalúságát, mely szinte a teljes szolgáltatási palettát lefedi (ez igazolást nyert a 2018-as felmérés alkalmával), és csak a rövid távú bérlést tekinti a közösségi gazdaság ernyője alá tartozó tevékenységnek (a felmérés legalábbis csak az ezirányú tapasztalatokat gyűjti szolgáltatói és felhasználói oldalról).

Az EB 2018-as adatbázisát, mint az egyik legkomplexebb felmérést a PaKe használata kapcsán, alapul véve azt vizsgáltuk meg, hogy miként befolyásolja a válaszadók kora, neme és foglalkoztatotti státusza a szolgáltatásnyújtási hajlandóságot, valamint a platformalapon kínált szolgáltatások igénybevételét Magyarországon és Romániában.

3. Hipotézis (H_3): Szignifikáns összefüggés van a szolgáltatásnyújtási hajlandóság és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között Magyarországon és Romániában.

4. Hipotézis (H_4): Szignifikáns összefüggés van a platformalapon kínált szolgáltatások igénybevétele és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között Magyarországon és Romániában.

2. Anyag és módszertan

A fejezetben a kutatáshoz felhasznált adatbázisokat és az alkalmazott módszertant ismertetjük.

2.1. A felhasznált adatbázisok bemutatása

Az EB által kezdeményezett felmérések időpontjai a közösségi gazdaság ismertségének és felhasználásának vizsgálatára a következők voltak: 2016, 2018 és 2021. A mintavételi módszer mindhárom esetben valószínűségi, többlépcsős csoportos mintavétel volt, amelyet számítógéppel automatizált telefonos megkérdezés (CATI) segített végrehajtani.

2016-ban az EB az együttműködési platformokat az alábbiak szerint definiálta: „Az együttműködési portál egy olyan internetalapú eszköz, amely lehetővé teszi a szolgáltatást nyújtó és igénybe vevő emberek közötti tranzakciókat. A szolgáltatások széles körére használhatóak, szállás bérlésétől és közös gépkocsi használatától kisebb háztartási munkákig.” (Európai Bizottság, 2016) Az első felmérés 2016.03.15–2016.03.16 között zajlott, és különböző társadalmi és demográfiai csoportokból származó, összesen 14.050 válaszadót kérdeztek meg telefonon keresztül anyanyelvükön (tagállamonként ≈ 500 fő) a közösségi platformokról. Ez a kérdőív csupán négy kérdést tartalmazott, kiegészülve a demográfiai kérdésekkel.

2018-ban az EB finomította az együttműködési gazdaság értelmezését: „Az együttműködési (közösségi) platformok specializált internetalapú honlapok vagy alkalmazások, amelyek olyan nyitott piacot nyújtanak, ahol a fogyasztók kapcsolatba léphetnek szolgáltatásokat kínáló emberekkel. A fogyasztók szolgáltatásokat vehetnek igénybe, szállásbérléstől vagy a közös gépkocsi használatától háztartási munkákig. A szolgáltatásokat kínáló emberek lehetnek magánszemélyek, akik alkalmi szolgáltatásokat nyújtanak, vagy lehetnek szakemberek.” (Európai Bizottság, 2018) A második felmérés 2018.04.23–2018.04.30 között valósult meg, a megkérdezettek száma 26.544 fő (tagállamonként ≈ 1.000 fő, kivéve Ciprus, Luxemburg és Málta, ahol ≈ 500 fő/állam). Ez a kérdőív már jóval összetettebb volt, 12 kérdést tartalmazott, kiegészülve a demográfiai jellegű kérdésekkel.

A harmadik felmérés 2021.09.01–2021.09.09 közötti időszakban zajlott. Az EB a kérdőív elején ezúttal is meghatározta a megosztáson alapuló gazdaság fogalmát: „A közösségi vagy megosztáson alapuló gazdasággal kapcsolatos platformok olyan nyílt piacot biztosító weboldalak vagy alkalmazások, ahol fogyasztók szolgáltatásokat kínáló személyekkel léphetnek kapcsolatba. Számos hasonló platform kínál

rövidtávú vagy üdülési bérleményeket, például szobát házban vagy lakásban, vagy egy egész házat vagy lakást. A bérleményeket kínáló személyek lehetnek alkalmi szolgáltatásokat nyújtó magánszemélyek vagy szakemberek.” (Európai Bizottság, 2022) A megkérdezettek száma 25.696 fő, az országok (27 tagállam) reprezentációja a 2018-as felméréssel közel azonos volt. Azonban a közösségi gazdaság körében nyújtott és használt szolgáltatások köre leszűkült, és csupán a turisztikai szektorra korlátozódott, a kérdőíves megkérdezés során csak a rövid távú bérlet maradt meg, mint platformalapon kínált szolgáltatás.

2.2. A PaKe-vezérelt vállalkozások ismertségének vizsgálata kvázi-longitudinális vizsgálat segítségével Magyarországon és Romániában

A 2016-os kérdőívet alapul véve a későbbi kérdőívekben is beazonosítottuk az ugyanarra vonatkozó kérdéseket. A kérdőívekben szereplő konkrét kérdéseket az (1. táblázat) tartalmazza. A kérdésmegfogalmazás nem minden esetben volt azonos, a tartalma közelítőleg egyezett. A válaszlehetőségek sem fedték tökéletesen egymást, azonban kis rugalmassággal le lehetett vezetni a három kérdőívből egy kvázi-longitudinális vizsgálatot. A vizsgálatához a leíró statisztika módszereit alkalmaztuk, abszolút és relatív gyakoriság formájában. A két ország eredményeinek összevetésére homogenitásvizsgálatot használtunk χ^2 próbával.

2.3. Többváltozós adatelemzés: a Probit-modell (a 2018-as kérdőív alapján)

A Probit-analízis egy statisztikai módszer, amelyet egy esemény bekövetkezése valószínűségének becslésére használnak. Ezt a módszert bináris vagy dichotóm kimeneti változók modellezésére alkalmazzák, ahol a függő változó két értéket vehet fel, például 0 és 1. A Probit-modell a valószínűséget az inverz standard normális eloszlás prediktorok lineáris kombinációjaként modellezi. A modellbe a magyarázó változókat és a hibákat kifejező elemeket úgy illesztik be, hogy minimalizálják a megfigyelt értékeket és az előre jelzett értékek közötti távolságot. Ennek eredményeként a Probit-modell a magyarázó változók és a függő változó közötti kapcsolatot a Probit-együtthatók segítségével mutatja be. A Probit-együtthatók azt jelölik, hogy az egyes magyarázó változók hogyan befolyásolják a bekövetkező esemény valószínűségét. A Probit-modell szignifikancia-vizsgálatát a nullmodell és a végleges modell eltérésnégyzet-összegének különbsége alapján Khi-négyzettel végezték el. Ez azért fontos, mert segít megállapítani, hogy a modellben használt magyarázó változók valóban szignifikánsan befolyásolják-e a bekövetkező esemény valószínűségét, vagy csak véletlenszerű zajként jelennek meg.

Az EB 2018-as felméréséből (Európai Bizottság, 2018) származó adatbázis szolgáltatotta a bemeneti értékeket, az elemzéshez pedig az R statisztika szoftvercsomag 4.0.2. verzióját használtunk.

1. táblázat: a kvázi-longitudinális kutatásban részt vevő kérdések

	2016	2018	2021*
q1	Az alábbiak közül melyik felel meg leginkább az Ön tapasztalatának az együttműködési portálokat illetően?	Ön igénybe vett valaha együttműködési (közösségi) platformon keresztül kínált szolgáltatást?	Foglalt már szobát magánrezidencián (nem szállodai szobában), vagy lakásban, vagy házban közösségi gazdasággal kapcsolatos platformon keresztül?
q2	Nyújtott már szolgáltatást ezeken a portálokon?	Ön kínált valaha szolgáltatást együttműködési platformon keresztül?	Kínált fel valaha szobát, lakást vagy házat rövidtávú bérleménynek közösségi gazdasággal kapcsolatos platformon keresztül?
q3	A termékek és szolgáltatások hagyományos kereskedelméhez képest, mit gondol, mik a fő előnyei ennek a fajta portálnak a felhasználói számára?	Személyes tapasztalata alapján, mik az előnyei, ha vannak ilyenek, az együttműködési platformok használatának a hagyományos csatornához képest?	Miért rövidtávú bérleményt választott más típusú szálláshelyekkel, mint például a szállodával szemben?
q4	A termékek és szolgáltatások hagyományos kereskedelméhez képest, mit gondol, mik a fő problémák az emberek számára, akik az ilyen portálokon felajánlott szolgáltatásokat igénybe veszik?	Személyes tapasztalata alapján, mik a hátrányai, ha vannak ilyenek, az együttműködési (közösségi) platformok használatának a hagyományos csatornához képest?	Véleménye szerint milyen hátrányokkal járnak a közösségi gazdasággal kapcsolatos platformokon keresztül kínált rövidtávú bérlemények?

* A közösségi platformokon kínált szolgáltatások alatt csupán a rövidtávú lakáskiadási szolgáltatások értendők.

Forrás: Saját szerkesztés az Európai Bizottság (2016, 2018, 2022) kérdőívei alapján

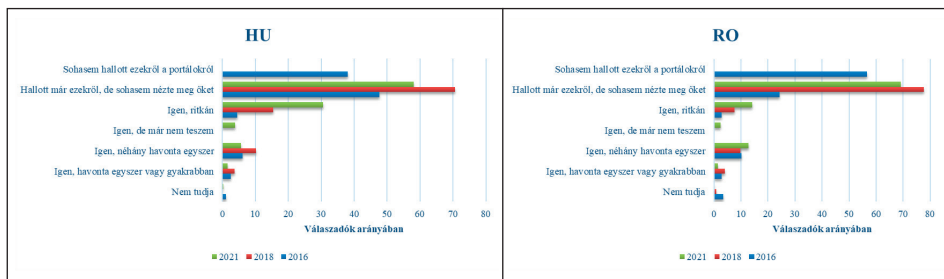
3. Eredmények**3.1. A PaKe-vezérelt vállalkozások ismertségének vizsgálata kvázi-longitudinális vizsgálat segítségével Magyarországon és Romániában**

Az első kérdőív alapján, 2016-ban a magyarországi válaszadók ($N_{HU}=507$ fő) 61%-a és a romániai megkérdezettek ($N_{RO}=500$ fő) közül 40% van tisztában a közösségi platformok létezésével (1. ábra). Szinte minden hetedik válaszadó legalább egyszer használta már a platformok által kínált szolgáltatásokat.

2018-ra már nem a közösségi platformok létezésének ismeretéről szolt a kérdés, hanem inkább a használat gyakoriságára irányult. Ezek alapján a magyarországi válaszadók ($N_{HU}=1001$ fő) közel 30%-a és a romániaiak ($N_{RO}=1006$ fő) 21%-a számolt be arról, hogy legalább egyszer éltek a platformok által kínált lehetőségekkel, és igénybe vettek valamilyen szolgáltatást. A használat gyakoriságát tekintve a legtöbben mindkét országban azt nyilatkozták, hogy néhány havonta egyszer veszik igénybe az ily módon kínált szolgáltatásokat, és ez az arány mindkét országban körülbelül 10% körül alakult.

2021-ben a közösségi platformok által kínált szolgáltatások esetében már kizárólag a rövid távú lakáskiadási szolgáltatásokra összpontosítottak, a többi szolgáltatás már nem szerepelt a kérdőívben. Magyarországról $N_{HU}=1003$ főt kérdeztek meg, Romániából pedig $N_{RO}=1009$ főt. Új válaszlehetőségként megjelentek a platformokat korábban már használó, de időközben valamilyen okból magukat megfontoló fogyasztói vélemények is, melyek Magyarországon 4%-ot, Romániában pedig 2,5%-ot tesznek ki. Megközelítőleg 10%-kal csökkent mindkét országban azon válaszadók gyakorisága, akik nem használják e szolgáltatásokat, azonban a használati gyakoriság tekintetében a szórányos használat a jellemző.

1. ábra: A közösségi platformokon kínált szolgáltatások igénybevétele

Forrás: Saját szerkesztés

Homogenitásvizsgálatot végeztünk a két ország között, feltételezve, hogy 2016-ban, 2018-ban és 2021-ben azok adatai homogének, és a (2. táblázat) szerint indikált értékeket kaptunk. Ennek értelmében, mivel a p-érték minden esetben kisebb mint 0,05, megállapítható, hogy a vizsgált évek egyikében sem homogén a két ország, a válaszokban szignifikáns eltérés tapasztalható.

2. táblázat: Homogenitásvizsgálat a platformokon kínált szolgáltatások igénybevételéről

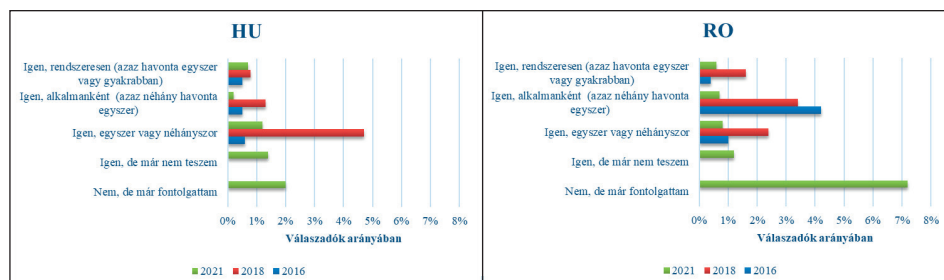
Év	Pearson χ^2	Szabadságfok	p-érték
2016	71,909	7	0,00
2018	30,387	3	0,00
2021	100,1	4	0,00

Forrás: Saját szerkesztés

A homogenitásvizsgálat alapján megállapítható, hogy a platformalapon kínált szolgáltatások ismertsége mindhárom vizsgált évben Magyarországon volt magasabb, azonban a rendszeres használat inkább a romániai felhasználókra volt jellemző. Bár a romániai felhasználók aránya alacsonyabb, azok nagyobb valószínűséggel váltak visszatérő fogyasztókká, összehasonlítva magyarországi szomszédjaikkal.

Magyarországon a megkérdezettek alig 1,6%-a nyújtott már szolgáltatást közösségi platformokon keresztül, míg Romániában a bérbeadók aránya ennek a 3,5-szerese (5,6%) (2. ábra). Azonban ez a szám abszolút értékben még mindig rendkívül alacsony, tekintve a megkérdezettek számát. 2018-ban kiegyensúlyozottabb volt a két ország lakóinak részvétele a szolgáltatások nyújtása terén (Magyarország: 6,8%, Románia: 7,4%) és abszolút értékben is növekedett a szolgáltatásokat kínálókat száma. 2021-ben, amikor már csak a szállásslolgáltatások területén mérték fel a tevékenységeket, új válaszlehetőségként felmerültek az „Igen, de már nem teszem” és a „Nem, de már fontolgattam” opciók. A szolgáltatók aránya értelem szerűen csökkent, mivel az EB már csak a szállásslolgáltatásokra irányulóan érdeklődött. Így Magyarországon és Romániában is a megkérdezettek mindössze 2%-a nyújtott ilyen jellegű szolgáltatást közösségi platformokon keresztül. Ezenkívül néhányan, akik korábban szolgáltatást nyújtottak, már nem teszik (Magyarország: 1,2%, Románia: 1,4%), míg mások fontolgatják a szálláshelyek bérbeadásának ezen módját (Magyarország: 2%, Románia: 7,2%).

2. ábra: A közösségi platformon nyújtott szolgáltatások gyakorisága

Forrás: Saját szerkesztés

Mindezek mellett fontos megjegyezni, hogy a három vizsgált év átlagait tekintve a válaszadók körülbelül 90%-a soha nem kínált semmiféle szolgáltatást közösségi platformokon keresztül, és nem is fontolgatta ennek a lehetőségét.

Homogenitásvizsgálatot végeztünk a két ország között, feltételezve, hogy 2016-ban, 2018-ban és 2021-ben azok adatai homogének, és a (3. táblázat) szerint indikált értékeket kaptunk. A p-érték minden esetben kisebb volt, mint 0,05, ami azt jelenti, hogy a vizsgált évek során nincs homogenitás a két ország között a válaszokban, és szignifikáns eltérések figyelhetők meg.

3. táblázat: Homogenitásvizsgálat a platformokon nyújtott szolgáltatásokról

Év	Pearson χ^2	Szabadságfok	p-érték
2016	8,2903	3	0,04038
2018	19,553	3	0,0002101
2021	35,037	5	0,00

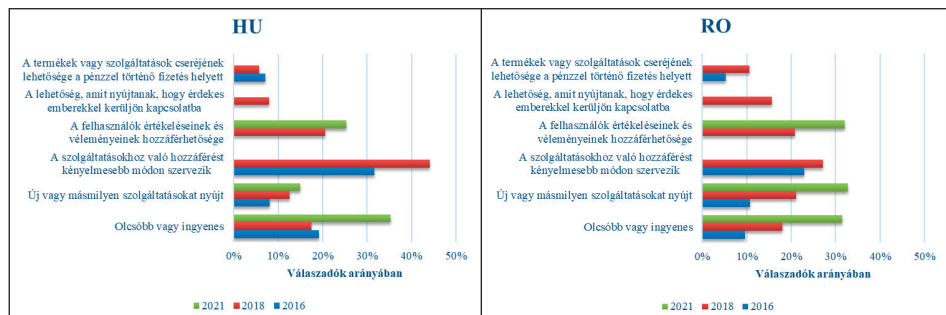
Forrás: Saját szerkesztés

A homogenitásvizsgálat alapján megállapítható, hogy magasabb azon romániai válaszadók aránya, akik bár eddig nem vették részt szolgáltatói minőségben a közösségi gazdaságban, megfontolják annak lehetőségét, mint ahogy a rendszeres szolgáltatás is inkább a romániai válaszadókra jellemző.

A platformokon kínált szolgáltatások előnyeiről csak azok a fogyasztók tudtak nyilatkozni, akik már használták ezen szolgáltatásokat. 2016-ban a megkérdezettek átlag 50%-a, 2018-ban 75%, illetve 2021-ben 64% még nem próbálta őket Magyarországon és Romániában. Ezen platformok iránti nyitottság 2018-ban Lettországból volt a legmagasabb az EU-n belül, ahol a megkérdezettek már 36%-a próbálta a szolgáltatásokat (Kovács & Nábrádi, 2020; Tambovceva, Titko, Svirina, Atstaja, & Tereshina, 2021). Akik azonban használták, mindkét országban a szolgáltatásokhoz való hozzáférés kényelmes módját értékelték a legtöbbre (2016-ban és 2018-ban; 2021-ben ez a válaszlehetőség már nem szerepelt). A három kérdőívben előforduló válaszlehetőségek közül a fogyasztók kiemelték a kínált szolgáltatások előnyös árazását (Nábrádi & Kovács, 2020; Simonovits, Bernát, & Balázs, 2021). Magyarországon 2016-ban és 2018-ban közel minden ötödik válaszadó, Romániában 2016-ban közel 10% emelte ki ezt az előnyt. A következő felmérés során Romániában ez az arány megkétszereződött, közelítve a magyarországi eredményhez (3. ábra). 2021-ben a platformalapú szállásslolgáltatás esetében is vezető helyen szerepel ez az opció (HU = 35%, RO = 31,5%). További előnyként a fogyasztók mindhárom vizsgálati időpontban kiemelték a szolgáltatás jellegének diverzitását. Magyarországon a felhasználók körében egy közel 4%-os konstans

növekedés volt megfigyelhető a 2016-os 8%-os bázisértékhez képest. Romániában 2016-ban ez az arány 10% volt, és minden további alkalommal 10%-kal nőtt, 2021-ben elérve a 32,7%-ot.

3. ábra: A közösségi gazdaság portáljain kínált szolgáltatások előnyei

Forrás: Saját szerkesztés

Homogenitásvizsgálatot végeztünk a két ország között, feltételezve, hogy 2016-ban, 2018-ban és 2021-ben azok adatai homogének, és a (4. táblázat) szerint indikált értékeket kaptuk. Mivel a p-érték minden esetben kisebb mint 0,05, megállapítható, hogy a vizsgált évek egyikében sem homogén a két ország, a válaszokban szignifikáns eltérés van.

4. táblázat: Homogenitásvizsgálat a platformalapon nyújtott szolgáltatások előnyeiről

Év	Pearson χ^2	Szabadságfok	p-érték
2016	48,51	13	0,00
2018	140,78	17	0,00
2021	615,99	17	0,00

Forrás: Saját szerkesztés

A homogenitásvizsgálat eredménye ezúttal is negatív. Jelentős eltérés mutatkozik a két ország válaszadóinak arányát tekintve a szolgáltatásokról szóló véleményének hozzáférhetőségében és a diverzifikációs előnyök tekintetében a romániai válaszadók javára, míg a magyarországiak számára a kényelmes hozzáférés előnyei a hangsúlyosabbak.

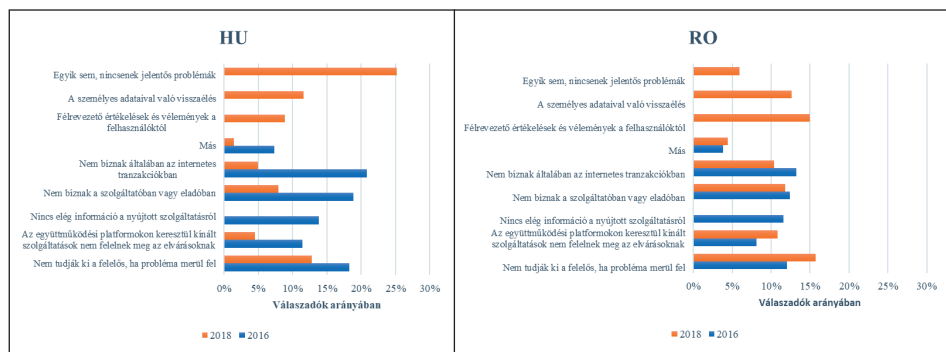
2016-ban a közösségi platformok szolgáltatásait használó magyarországi felhasználók közül minden ötödik a bizalom hiányát emelte ki, mint tapasztalt hát-

rányt: nem bíznak az internetes tranzakciókban, és hasonlóképpen aggódnak a szolgáltató személye miatt (4. ábra). A romániai felhasználók körében is a bizonytalansági tényezők szerepelnek az első helyen, azonban az arány mérsékeltebb, körülbelül 13%. A bizonytalanság, amely egy esetleges probléma kapcsán merül fel, szintén igen magas arányt képvisel. A magyarországi felhasználók 18%-a, míg a romániaiak 12%-a tekinti jelentős hátránynak a hagyományos értékesítési csatornákhöz viszonyítva. A platformalapon kínált szolgáltatások esetében majdnem minden tizedik felhasználó (legyen az magyar vagy román) attól tart, hogy az nem fog megfelelni az elvárásainak.

2018-ra a fent említett hátrányok már kevésbé voltak hangsúlyosak a magyarországi fogyasztók körében. Ebben az esetben egyértelműen egy csökkenő tendenciáról beszélhetünk. A bizalmatlanság a digitális tranzakciókkal szemben ötödére esett vissza (4,9%), a szolgáltató személyével kapcsolatban harmadára csökkent (7,9%), és a problémás helyzetek kezelését illetően is harmadával mérséklődött (12,8%). Romániában a fogyasztók esetében az internetes tranzakciók és a szolgáltató személyével kapcsolatos tapasztalatok terén enyhén javuló tendencia mutatkozik, néhány százalékpontos javulást elérve. Ugyanakkor nőtt azoknak a válaszadóknak az aránya, akik a problémás esetek megoldását bizonytalannak érzik (15,7%).

2016-ban elég magas, körülbelül 10%-os értéket képviselt a magyarországi és a romániai válaszadók körében azok aránya, akik szerint nem érhető el elegendő információ a platformokon kínált szolgáltatásokról. Azonban ennek a kérdésnek nincs folytatása a 2018-as kérdőívben, helyébe a felhasználók félrevezető értékeléseire vonatkozó kérdések lépnek. Így a magyarországi felhasználók 9%-a, míg a romániai felhasználók 16%-a vélekedik úgy, hogy a szolgáltató platformokon található fogyasztói értékelések és vélemények nem tükrözik a valóságot. A személyes adatokkal történő visszaélés mint lehetséges hátrány, minden tizedik felhasználóban felmerül (mind Magyarországon, mind Romániában).

4. ábra: A közösségi platformok használatakor tapasztalt hátrányok

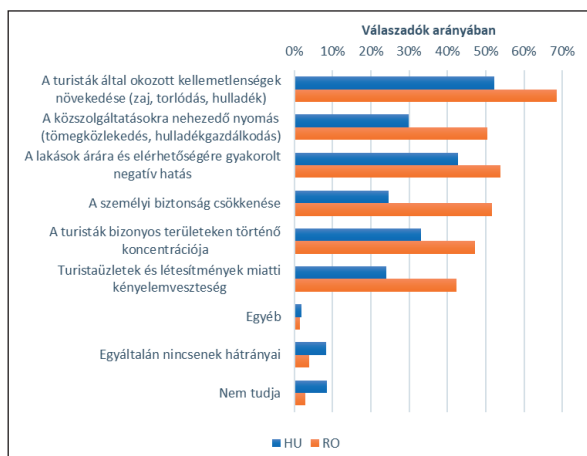

Forrás: Saját szerkesztés

2018-ban a magyarországi válaszadók negyede úgy vélekedett, hogy nincsenek jelentős problémák vagy hátrányok a közösségi platformok használata kapcsán. Ezzel szemben a romániai felhasználóknak alig 6%-a gondolkodott hasonlóképpen.

2021-ben, amikor már csak a szállásszolgáltatással kapcsolatos negatív tapasztalatokat mérték, teljesen új megközelítéssel vizsgálták a problémát, és a válaszlehetőségek is teljes egészében megváltoztak (5. ábra). A szállásszolgáltatást igénybe vevők egybehangzó véleménye alapján a platformok által kínált szállások kellemetlenségeket okozhatnak a környék lakói számára, mivel nőhet a zaj, a hulladéktermelés és esetleg korábban nem tapasztalt torlódások is kialakulhatnak a megnövekedett turisztikai terhelés miatt. A magyar válaszadók közül minden második, a román válaszadók közül pedig majdnem 70% ezt tekinti elsődleges negatív tapasztalatnak. A platformokon kínált szállások miatt a turisták által gyakran látogatott városrészekben emelkedhetnek az ingatlanárak és a bérleti díjak egyaránt (Magyarország: 43%, Románia: 54%). A biztonságérzet is csökken ezen a területen, erről számol be minden második román és minden negyedik magyar válaszadó. A megnövekedett turisztikai forgalom további terhet róhat a tömegközlekedésre és más közszolgáltatókra is, ezt véli minden harmadik magyar és minden második román válaszadó. E kérdés és a válaszarányok alapján a román válaszadók szerint hangsúlyosabbak a platformok által kínált szállásszolgáltatások negatív hatásai, míg a magyar válaszadók véleménye nem ennyire elhatárolódó.

5. ábra: A platformalapú szállásszolgáltatás hátrányai

Forrás: Saját szerkesztés

Homogenitásvizsgálatot végeztünk a két ország között, feltételezve, hogy 2016-ban, 2018-ban és 2021-ben azok adatai homogének, és az (5. táblázat) szerint indikált értékeket kaptunk. 2016-ban a két ország válaszai között nincs szignifikáns

különbség, a két ország homogén, mivel a p-érték nagyobb mint 0,05. 2018-ban és 2021-ban azonban már nem homogén a két ország, a válaszokban szignifikáns eltérés tapasztalható.

5. táblázat: Homogenitásvizsgálat a platformalapon nyújtott szolgáltatások hátrányairól

Év	Pearson χ^2	Szabadságfok	p-érték
2016	11,693	15	0,7021
2018	183,21	17	0,00
2021	490,56	17	0,00

Forrás: Saját szerkesztés

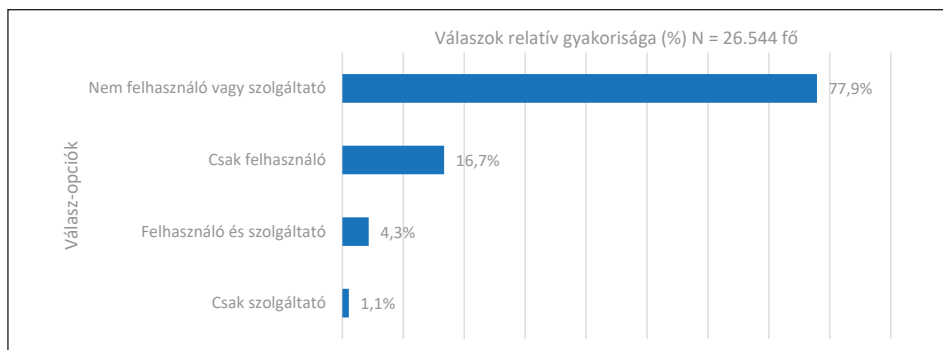
Az egyetlen év, amikor a két ország válaszadóinak véleménye homogenitást mutat, a 2016-os esztendő, azaz a tapasztalt hátrányok tekintetében nem voltak vélekedésbéli különbségek. 2018-ra a romániai válaszadók továbbra is bizalmatlanok, akár a szolgáltatóval, akár a platform működtetőjével szemben. Ezzel ellentétben a magyarországi válaszadók többsége úgy vélekedik, hogy nem tud jelentősebb problémáról beszámolni a platformalapon kínált szolgáltatásokkal kapcsolatban. A magyarországi válaszadók e téren való visszafogottsága 2021-re is megmarad, még akkor is, ha csupán a rövidtávú szállás szolgáltatás volt a vizsgálat tárgya.

3.2. Többváltozós adatelemzés. Probit-modell a 2018-as kérdőív alapján

Az EU 28 tagállamára kiterjesztett felmérésben 26.544 főt kérdeztek meg a közösségi platformokkal kapcsolatos viszonyokról, arról, hogy hallottak-e róluk, ismerik-e ezeket, és használják-e őket. A válaszadók nagy többsége, közel 80%, nem használja ezeket a platformokat és nem is kínál szolgáltatást rajtuk keresztül (6. ábra). A megkérdezettek mintegy 17%-a felhasználóként részt vesz a platformalapú piaci modellben, míg a szolgáltatói oldalon ez az arány alig haladja meg az 1%-ot. A felhasználói és szolgáltatói oldalon egyaránt jelen lévők aránya 4,3%-os.

A közösségi platformok fogyasztói és/vagy szolgáltatói tevékenységét tekintve országonkénti bontásban, elég egységes képet tapasztalhatunk (7. ábra). A tagállamok zöme esetében azok aránya, akik sem felhasználói, sem szolgáltatói minőségben nem vesznek részt a platformalapú gazdaságban, 75% és 85% közötti. Lettország az egyetlen kivétel, ahol ez az arány kissé 60% alá csökken. A lettek több mint 40%-a részt vesz a közösségi gazdaságban valamilyen formában, mint felhasználó, szolgáltató, vagy mindkét oldalon. A felhasználók aránya minden országban 10% felett van, és Észtországban, Nagy Britanniában, Írországban, Franciaországban,

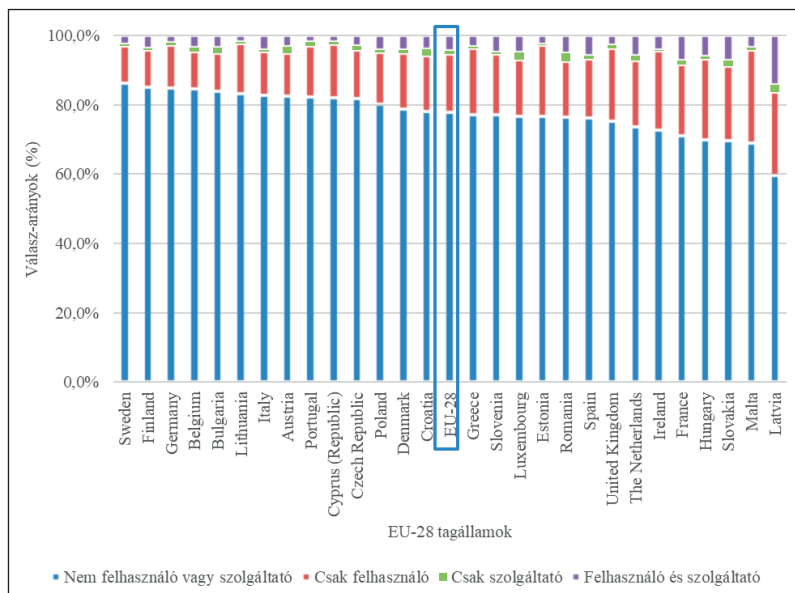
6. ábra: A közösségi platformok fogyasztói és szolgáltatói oldala

Forrás: Saját szerkesztés

Magyarországon, Szlovákiában és Máltán eléri vagy meghaladja a 20%-ot. A szolgáltatók aránya 50%-nál több országban még az 1%-ot sem éri el, az észtek esetében a legalacsonyabb (0,2%). Franciaországban és Szlovákiában a szolgáltatók aránya meghaladja a 7%-ot, és nagy számban vesznek részt mind a felhasználói, mind a szolgáltatói oldalon.

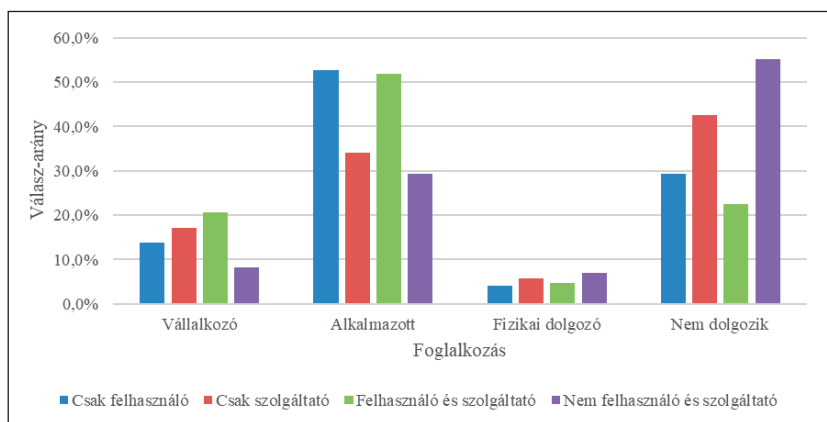
7. ábra: A közösségi platformok fogyasztói és szolgáltatói arányai országonkénti bontásban

Forrás: Saját szerkesztés

A közösségi gazdaságban részt vevők aktív szereplői a pipeline típusú gazdaságnak is. Az alkalmazotti státuszban lévők több mint 50%-a aktívan részt vesz mind a felhasználói, mind a szolgáltatói oldalon. Emellett a csupán felhasználóként jelenlévők aránya is meghaladja az 50%-ot (8. ábra). A nem dolgozók között a szolgáltatók aránya meghaladja a 40%-ot, és a felhasználók aránya is közel 30%. A vállalkozók jelenléte mérsékelt, 10-20% közötti arányban mozog. A fizikai dolgozók a legkevésbé képviselt csoport a közösségi platformokon, arányuk alig éri el az 5%-ot bármilyen felhasználói vagy szolgáltatói kombinációban.

8. ábra: A közösségi platformok fogyasztói és szolgáltatói arányai a foglalkoztatás függvényében

Forrás: Saját szerkesztés

3.2.1. Platformalapú szolgáltatásnyújtási hajlandóság Magyarországon

Az adatbázisban a függő változó a szolgáltatásnyújtási hajlandóság (igen/nem). Három független (magyarázó) változót alkalmaztunk: kor, nem és foglalkoztatotti státusz. A kor változó folytonos. A nem változó két értéket vehet fel (Férfi-Nő), míg a foglalkoztatotti státusz változó esetében négy kategória adott (Vállalkozó, Alkalmazott, Fizikai dolgozó és Nem dolgozik). Az előbbi két változó kapcsán a referenciakategóriák a Férfiak és a Vállalkozó, a szignifikáns hatásokat ezekhez viszonyítottuk. 2018-ban a platformalapon történő szolgáltatásnyújtási hajlandóság Magyarországon 6,8%-os volt.

Az együtthatók táblázata (6. táblázat) tartalmazza a modell együtthatóit (Érték), azok standard hibáit (*Std. Hiba*), a z-értékeket (*z érték*) és a kapcsolódó p-értékeket.

6. táblázat: Együtthatók táblázata: szolgáltatásnyújtás, Magyarország

Együtthatók	Érték	Std. Hiba	z érték	Pr (> z)
Tengelymetszet	-0,699856	0,286810	-2,440	0,0147*
Kor	-0,009277	0,004685	-1,980	0,0477*
Nő	-0,018761	0,129904	-0,144	0,8852
Alkalmazott	-0,093115	0,210661	-0,442	0,6585
Fizikai dolgozó	-0,750603	0,363255	-2,066	0,0388*
Nem dolgozik	-0,597854	0,236324	-2,530	0,0114*

Szignifikancia szint: * $Pr < 0,05$

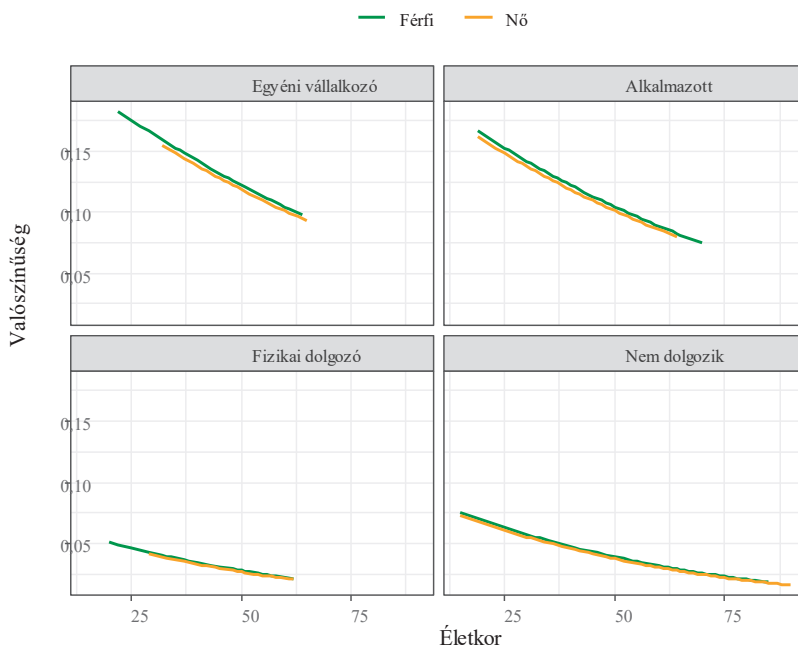
Forrás: Saját szerkesztés

A modell tengelymetszete szignifikáns, azonban ennek önmagában nincs értelme, hiszen ez egy illesztési paraméter. Az életkor szignifikáns és az együttható negatív, ami azt jelenti, hogy ahogy nő az életkor, egyre kisebb a szolgáltatásnyújtási hajlandóság. A nők kategóriája nem szignifikáns a férfiakéhoz képest, tehát egyformán viselkednek. Az alkalmazotti státusszal rendelkezők sem különböznek az egyéni vállalkozóktól, a fizikai dolgozó és a nem dolgozó viszont szignifikánsan eltér. A negatív együtthatók azt jelzik, hogy a kor előrehaladtával csökken a hajlandóság. Ennek értelmében, ha a válaszadó fizikai dolgozó, szemben az egyéni vállalkozóval (referencia kategória), a z-érték 0,751-gyel csökken.

A Probit-modell szignifikancia-vizsgálatát a nullmodell és a végleges modell eltérésnégyzet-összeg különbsége alapján Khi-négyzettel végeztük. A próba alapján a modell szignifikáns volt.

A fenti adatok alapján megjósolhatóak a bemeneti adatokhoz tartozó valószínűségek, valamint azok standard hibái. Ezeket új változóként tároljuk az eredeti adatokkal együtt az adatkeretben, és így ábrázolhatjuk a különböző életkorra előre jelzett valószínűségeket. Négy ábra készül, minden egyes foglalkoztatotti státuszhoz (Vállalkozó, Alkalmazott, Fizikai dolgozó és Nem dolgozó) (9. ábra). A görbék színe azt jelzi, hogy a megjósolt valószínűségek mely nemre (Férfi/Nő) vonatkoznak.

9. ábra: Szolgáltatásnyújtási hajlandóság többváltozós elemzése, Magyarország

Forrás: Saját szerkesztés

A két felső részábrára (Vállalkozó és Alkalmazott) között nincs szignifikáns különbség, mint ahogy a férfiak és nők esetében sem. Az életkor növekedésével a platformalapú szolgáltatásnyújtási hajlandóság valószínűsége csökken. Legmagasabb hajlandóság a Vállalkozók és az Alkalmazotti státuszban lévők esetében mutatható ki, és ennek mértéke 15-20% körüli. A két alsó részábrán szemléltetett Fizikai dolgozó és Nem dolgozó estében azonban szignifikáns eltérés mutatható ki az előző kettőhöz viszonyítva. A hajlandóság még a fiatal (16–25 év) fizikai dolgozók esetében is alig éri el az 5%-ot, férfi és nő esetében nincs szignifikáns eltérés. A fiatal nem dolgozók körében a részvételi hajlandóság maximuma 7,5%, és csökken az életkor előrehaladtával.

3.2.2. Platformalapú szolgáltatásnyújtási hajlandóság Romániában

Az alkalmazott referenciakategóriák ugyanazok mint Magyarország esetében, az együttthatók értékeit a (7. táblázat) tartalmazza. A platformalapon történő szolgáltatásnyújtási hajlandóság Romániában 7,4%-os volt, mely kevéssel ugyan, de meghaladta a magyarországi értéket.

7. táblázat: Együtthatók táblázata: szolgáltatásnyújtás, Románia

Együtthatók	Érték	Std. Hiba	z érték	Pr (> z)
Tengelymetszet	-0,367124	0,255184	-1,439	0,15025
Kor	-0,013244	0,004203	-3,151	0,00163**
Nő	-0,333182	0,127741	-2,608	0,00910**
Alkalmazott	-0,177024	0,203840	-0,868	0,38515
Fizikai dolgozó	-0,928875	0,356229	-2,608	0,00912**
Nem dolgozik	-0,434127	0,213745	-2,031	0,04225*

Szignifikancia szintek: ** Pr<0,01; * Pr<0,05

Forrás: Saját szerkesztés

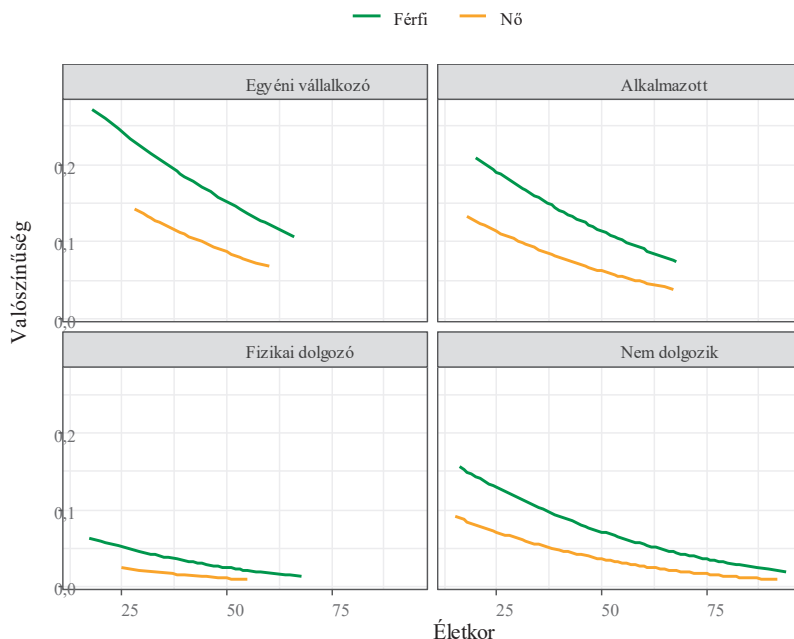
A romániai válaszadók véleményét alapul véve, a platformalapú szolgáltatásnyújtási hajlandóság összefügg az életkorral, és releváns a nem, továbbá a foglalkoztatói forma is. Ahogy nő a válaszadó életkora, a z-érték 0,013-mal csökken, tehát csökkenő a szolgáltatási hajlandóság. A férfi és a női válaszadók között is szignifikáns eltérés van, a férfiakhoz (mint referenciacsoport) mérten a nők szolgáltatásnyújtási hajlandósága kisebb, a z-érték 0,33-mal csökkenő. A vállalkozók és az alkalmazottak nem különböznek egymástól, azonban hasonlóan a magyarországi megfigyeléshez, a fizikai dolgozók és a nem dolgozók csoportjai ebben az esetben is szignifikáns eltérést mutatnak. A vállalkozókhöz mérten egy fizikai dolgozó esetében mértem a legnagyobb csökkenést, a z-érték 0,93-mal csökken.

Az vállalkozó és az alkalmazott szolgáltatásnyújtási hajlandósága nem tér el szignifikánsan egymástól (10. ábra). Férfiak esetében ennek legmagasabb valószínűsége 20% fölötti, a nők esetében valamivel alacsonyabb, 15% körüli a legnagyobb érték. Ezek a legmagasabb valószínűségek a fiatal életkorban (16–25 év) jellemzőek, ezt követően csökkenő tendencia figyelhető meg.

A fizikai dolgozók csoportja szignifikáns eltérést mutat a többi foglalkoztatotti státuszban lévőtől. A szolgáltatásnyújtási hajlandóság, csakúgy, mint a magyarországiaknál, itt a legalacsonyabb, 5–10% közötti valószínűséget mutat a fiatal férfiak esetében, a fiatal nők hajlandósága pedig még ennél is alacsonyabb, 0–5% közötti. A nem dolgozók csoportja is eltérően viselkedik a többi csoporthoz viszonyítva. A fiatal férfi nem dolgozók hajlandósága 15%, a nők esetében ez ismételtelen alacsonyabb, 5–10% közötti.

Összegezve a fentieket, megállapítható, hogy a romániai fiatal egyéni vállalkozó és alkalmazotti státuszban lévő férfiak esetében a legnagyobb annak a valószínűsége (15–25%), hogy részt vesznek a platformalapú gazdaságban, mint szolgálta-

10. ábra: Szolgáltatásnyújtási hajlandóság többváltozós elemzése, Románia

Forrás: Saját szerkesztés

tásnyújtó. Az előbbi két foglalkoztatotti csoport fiatal női válaszadóit vizsgálva, a részvételi hajlandóság valamelyest mérsékeltebb a férfiak csoportjához viszonyítva, de még így is magasabb, mint a fizikai dolgozó, illetve a nem dolgozó fiatal férfiak esetében.

3.2.3. A platformalapú szolgáltatások igénybevételének hajlandósága Magyarországon

Az adatbázisban a függő változó a szolgáltatásnyújtási hajlandóság (igen/nem). Három független (magyarázó) változót alkalmaztunk: kor, nem és foglalkoztatotti státusz. A kor változó folytonos. A nem változó két értéket vehet fel (Férfi-Nő), míg a foglalkoztatotti státusz változó esetében négy kategória adott (Vállalkozó, Alkalmazott, Fizikai dolgozó és Nem dolgozik). Az előbbi két változó kapcsán a referencia kategóriák a Férfiak és a Vállalkozó, a szignifikáns hatásokat ezekhez fogom viszonyítani. 2018-ban a platformalapon kínált szolgáltatások igénybevételének hajlandósága Magyarországon 30%-os volt, jóval a szolgáltatásnyújtási hajlandóság felett (kereslet-elv vezérelt jelleg).

8. táblázat: Együtthatók táblázata: szolgáltatások igénybevétele, Magyarország

Együtthatók	Érték	Std. Hiba	z érték	Pr (> z)
Tengelymetszet	0,594123	0,211389	2,811	0,004945**
Kor	-0,016800	0,003165	-5,308	1,11*10 ^{-07***}
Nő	0,104676	0,090507	1,157	0,247258
Alkalmazott	-0,131158	0,166309	-0,789	0,430321
Fizikai dolgozó	-0,798040	0,236469	-3,375	0,000739***
Nem dolgozik	-0,474677	0,174796	-2,716	0,006616**

Szignifikancia szintek: '***' Pr<0,001; '**' Pr<0,01

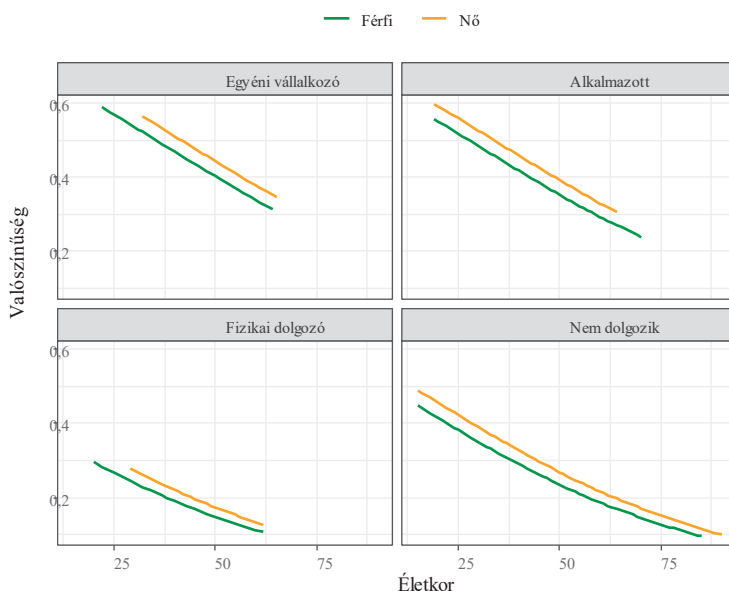
Forrás: Saját szerkesztés

Az együtthatók táblázata értelmében (8. táblázat) a modell tengelymetszete szignifikáns, azonban ennek önmagában nincs értelme, hiszen ez egy illesztési paraméter. Az életkor szignifikáns, ami azt jelenti, hogy ahogy nő az életkor, egyre kisebb az igénybevételei hajlandóság. A nők kategóriája nem szignifikáns a férfiakéhoz képest, tehát egyformán viselkednek. Az alkalmazotti státusszal rendelkezők sem különböznek a vállalkozóktól, a fizikai dolgozó és a nem dolgozó viszont szignifikánsan eltér. A negatív együtthatók azt jelzik, hogy csökkenő az igénybevételei hajlandóság. Ennek értelmében, ha a válaszadó fizikai dolgozó, szemben a vállalkozóval (referencia kategória), a z-érték 0,798-cal csökken.

A vállalkozók és az alkalmazottak platformon nyújtott szolgáltatások igénybevételeivel kapcsolatos hajlandósága nem tér el szignifikánsan egymástól (11. ábra). Férfiak esetében ennek legmagasabb valószínűsége 50-60% közötti, és hasonlóan alakul a nők esetében is. Ezek a legmagasabb valószínűségek a fiatal életkorban (16-25 év) jellemzőek, ezt követően csökkenő tendencia figyelhető meg. A fizikai dolgozók csoportja szignifikáns eltérést mutat a többi foglalkoztatotti státuszban levőtől. Az igénybevételei hajlandóság itt a legalacsonyabb, 20-30% közötti valószínűséget mutat a fiatal férfiak és nők esetében, tekintve, hogy a nemenkénti eltérés nem szignifikáns. A nem dolgozók csoportja is eltérően viselkedik a többi csoporthoz viszonyítva, az igénybevételei hajlandósága 50%-nál kezdődik a fiatalok körében, és ez meredeken csökken az idősebbeknél.

Összegezve a fentieket megállapítható, hogy a magyarországi fiatal vállalkozó és alkalmazotti státuszban lévők esetében a legnagyobb annak a valószínűsége (50-60%), hogy részt vesznek a platformalapú gazdaságban, mint szolgáltatásokat használók.

11. ábra: Szolgáltatások igénybevételi hajlandóságának többváltozós elemzése, Magyarország

Forrás: Saját szerkesztés

3.2.4. A platformalapú szolgáltatások igénybevételének hajlandósága Romániában

Az alkalmazott referenciakategóriák ugyanazok mint Magyarország esetében, az együttthatók értékeit a (9. táblázat) tartalmazza. A platformalapú szolgáltatások igénybevételi hajlandósága Romániában 21%-os volt, mely egyharmaddal kisebb a Magyarországon mért értéknél.

9. táblázat: Együtthatók táblázata: szolgáltatások igénybevétele, Románia

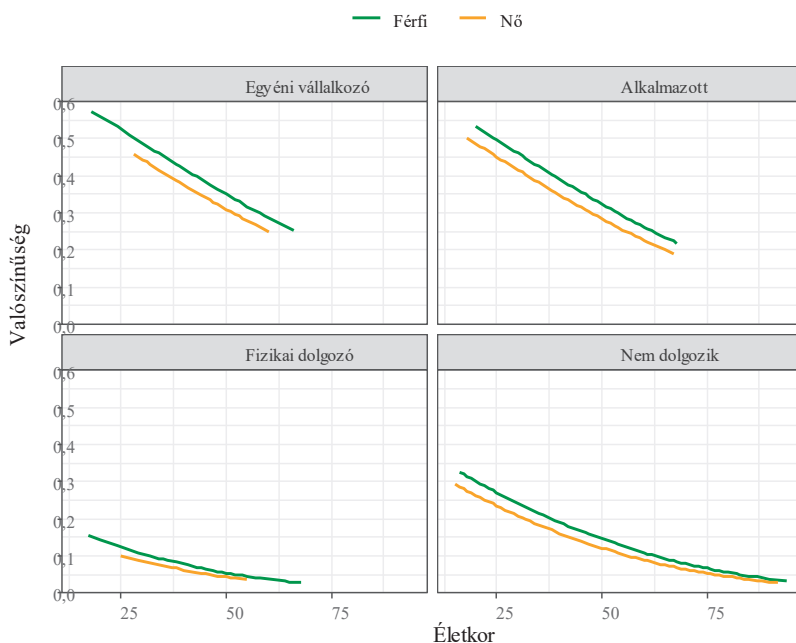
Együtthatók	Érték	Std. Hiba	z érték	Pr (> z)
Tengelymetszet	0,507775	0,205942	2,466	0,013678*
Kor	-0,017877	0,003225	-5,544	2,96*10 ^{-08***}
Nő	-0,113107	0,097161	-1,164	0,244374
Alkalmazott	-0,072470	0,165928	-0,437	0,662288
Fizikai dolgozó	-1,221985	0,273104	-4,474	7,66*10 ^{-06***}
Nem dolgozik	-0,671573	0,172681	-3,889	0,000101***

Szignifikancia szintek: '***' Pr<0,001; '*' Pr<0,05

Forrás: Saját szerkesztés

Az életkor szignifikáns, ami azt jelenti, hogy ahogy nő az életkor, egyre kisebb a platformokon kínált szolgáltatások igénybevételi hajlandósága. A nők kategóriája nem szignifikáns a férfiakéhoz képest, tehát egyformán viselkednek. Az alkalmazotti státusszal rendelkezők sem különböznek a vállalkozóktól, a fizikai dolgozó és a nem dolgozó viszont szignifikánsan eltér. A negatív együtthatók azt jelzik, hogy csökken a hajlandóság. Ennek értelmében, ha a válaszadó fizikai dolgozó, szemben a vállalkozóval (referencia kategória), a z-érték 1,22-vel csökken.

12. ábra: Szolgáltatások igénybevételi hajlandóságának többváltozós elemzése, Románia

Forrás: Saját szerkesztés

A két felső részábrára (Vállalkozó és Alkalmazott) között nincs szignifikáns különbség, mint ahogy a férfiak és nők esetében sem (12. ábra). Az életkor növekedésével a platformalapú szolgáltatások igénybevételének valószínűsége csökken. Legmagasabb valószínűség a vállalkozók és az alkalmazotti státuszúak esetében mutatható ki, melynek mértéke 45-60% körüli. Az alsó két részábrán ábrázolt Fizikai dolgozó és Nem dolgozó estében azonban szignifikáns eltérést mutat az előző kettőhöz viszonyítva. A hajlandóság még a fiatal (16-25 év) fizikai dolgozók esetében is alig éri el a 10-15%-ot, férfi és nő esetében nincs szignifikáns eltérés. A fiatal

nem dolgozók körében az igénybevételi hajlandóság maximuma 30% körüli, és csökken az életkor előrehaladtával.

Összegezve a fentieket megállapítható, hogy a romániai fiatal vállalkozó és alkalmazotti státuszban lévők esetében a legnagyobb annak a valószínűsége (45–60%), hogy részt vesznek a platform alapú gazdaságban, mint szolgáltatásokat használók.

4. Következtetések

Az EB 2016-os kérdőívét alapul véve, és annak megfelelően a 2018-as és 2021-es kérdőívből származó kérdéseket (1. táblázat) az együttműködési platformok ismertségére utaló jeleket állapítottunk meg a vásárlói oldalt tekintve. Bár a növekedés nem volt jelentős, az általános tendencia világosan kivehető (Gerwe & Silva, 2020). Ugyanakkor a szolgáltatói oldalon résztvevők aránya 2016 után 2018-ban emelkedett, különösen Magyarországon, ahol a szolgáltatók aránya négyszeresére nőtt az együttműködési platformokon. 2021-ben azonban a szolgáltatók aránya jelentősen csökkent, valószínűleg azért, mert az EB a kérdőívében a platformok tevékenységi körét a rövidtávú bérbeadásra korlátozta.

Az előnyös árazás és a szolgáltatások diverzitása azok közé az előnyök közé tartozik, amelyeket a fogyasztók mindhárom vizsgálati évben, országtól függetlenül értékelték (Owyang, Tran, & Silva, 2013). Az előnyös árazás különösen kiemelt, és az igénybe vehető szolgáltatások diverzitása is fontos tényező. A magyarországi felhasználóknál a szolgáltatások diverzitásában egy közel 4%-os konstans növekedés figyelhető meg a 2016-os 8%-os bázisértékhez viszonyítva. Romániában az eredeti arány 10% volt, és minden további felmérés alkalmával 10% növekedést mutatott. A szolgáltatások értékelésének lehetősége is növekvő jelentőségű mindkét ország esetében (Kovács & Bittner, 2022; Kovács, Bittner, Nagy, & Nábrádi, 2022). Ezek az eredmények azt sugallják, hogy a fogyasztók egyre inkább értékelik az árazási előnyöket és a szolgáltatások sokféleségét a közösségi platformokon.

Az elérhetőség kényelme is egyre népszerűbb a közösségi platformokon kínált szolgáltatások esetében. Érdekes módon a magyarországi felhasználók inkább értékelik ezt az előnyt, míg minden más tényező esetében a romániai felhasználók mutatnak nagyobb lelkesedést. Amikor a szolgáltatások hátrányait vizsgálták, azt tapasztalták, hogy a magyarországi felhasználók kezdeti szkepticizmusa az évek során csökkent, míg a romániai felhasználóknál éppen az ellenkezője történt; az első felmérés során a „panaszkozó” felhasználók aránya alacsonyabb volt, viszont a későbbi felméréseknél tovább erősödött. Ez a jelenség mutatja, hogy az évek során változhatnak a felhasználók véleményei és tapasztalatai a közösségi platformok használatával kapcsolatban, és ezek az eltérések országonként is különbözőek lehetnek.

Mindezen megállapításokat figyelembe véve a 1. Hipotézis (H_1) állítását részben, csupán fogyasztói oldalról tudtuk megerősíteni, tehát *a PaKe-vezérelt üzleti vállalkozások ismertsége folyamatosan növekszik Magyarországon és Romániában, mindhárom vizsgálati évet alapul véve* a felhasználói oldal véleménye alapján.

Magyarország és Románia kulturális hasonlóságaira alapozva azt feltételeztük, hogy a PaKe-vezérelt vállalkozások esetében a két ország között nem lesz szignifikáns különbség, azaz homogének. Mind a négy kérdéskörre (felhasznál, szolgáltat, előny és hátrány) elvégeztük a homogenitásvizsgálatot, és az alábbi következtetéseket vontuk le:

1. Felhasználói oldal:

Megállapítottuk, hogy a két ország között nem homogén a válaszok eloszlása a felhasználói oldal szempontjából. A platformalapú szolgáltatások ismertsége magasabb Magyarországon, míg a rendszeres használat inkább a romániai felhasználókra jellemző. A különbségek ellenére érdekes látni, hogy bár kisebb a romániai felhasználók aránya, mégis nagyobb valószínűséggel lesznek visszatérő fogyasztók.

2. Szolgáltatói oldal:

Kimutattuk, hogy a vizsgált évek során nem homogén a két ország válaszáinak eloszlása. A magyarországi szolgáltatók kevésbé hajlamosak az alkalmi szolgáltatásokra és az új dolgok kipróbálására, ellentétben a romániai szolgáltatókkal.

3. Előnyök:

Az előnyöknél azt találtuk, hogy nem homogén a válaszok eloszlása a három év során. A romániai felhasználók inkább nyitottak az újdonságokra és szívesen próbálnak ki új dolgokat.

4. Hátrányok:

A tapasztalt hátrányok tekintetében 2016-ban sikerült kimutatni a homogenitást, azaz azonos volt a két ország válaszadóinak véleménye. Azonban 2018 és 2021 során már szignifikáns eltéréseket találtunk. A romániai felhasználók számára jelentősebbek a platformalapú szállásszolgáltatások negatív hatásai.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a 2. Hipotézis (H_2) hamis, tehát elutasítjuk azt az feltevést, hogy *a PaKe-vezérelt üzleti vállalkozások megítélése Magyarországon és Romániában homogén, mindhárom vizsgálati évet alapul véve*.

Az EB együttműködő gazdaságra vonatkozó 2018-as felmérése alapján arra kerestük a választ, hogy Magyarország és Románia esetében hogyan viszonyul a szolgáltatói és a fogyasztói oldal a digitális platformokhoz.

Elemzéseink során megállapítottuk, hogy a két ország esetében a szolgáltatói oldalon legnagyobb valószínűséggel (15–20%) fiatal, 16–25 év közötti, vállalkozóként tevékenykedő vagy foglalkoztatotti státuszban lévők jelen, és az élet-

kor előrehaladtával, növekedésével a platformalapú szolgáltatásnyújtási hajlandóság valószínűsége csökken (Martínez-González, Parra-López, & Barrientos-Báez, 2021). Magyarországon a nemek között nincs szignifikáns eltérés, Romániában viszont igen. A romániai nők szolgáltatási kedve szignifikánsan különbözik a férfiakétól, és a negatív együtttható a csökkenő irányba mutat. A fizikai dolgozó és a nem dolgozó státuszba tartozók kategóriája viszont szignifikánsan eltér, és az életkor előrehaladtával a fizikai dolgozók esetében mutatható ki leginkább a részvételi valószínűség csökkenése.

Platformalapon kínálni szolgáltatásokat feltételez némi digitális felkészültséget, és ez magyarázatként szolgál a foglalkoztatotti státusz kapcsán tapasztalt eltérésekre, mint ahogy az életkor is azt igazolja, hogy a fiatalabb korosztály otthonosabban mozog a digitális hálózatok világában (Bittner, Nagy, Kovács, & Madai, 2020; Kovács, Nábrádi, & Bittner, 2023).

Mindezek alapján a 3. Hipotézis (H_3) állítását, mely szerint szignifikáns összefüggés van a szolgáltatásnyújtási hajlandóság és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között Magyarországon és Romániában, elfogadtuk.

A két ország esetében a keresleti oldalon legnagyobb valószínűséggel (45-60%) fiatal, 16-25 év közötti, vállalkozóként tevékenykedő vagy foglalkoztatotti státuszban lévők jelennek meg mint fogyasztók, ezt követően egy csökkenő tendencia figyelhető meg a platformalapú szolgáltatások igénybevételének valószínűsége kapcsán. A nemek között nem mutattunk ki szignifikáns eltérést, tehát azonos módon viselkednek. A fizikai dolgozó és a nem dolgozó státuszba tartozók kategóriája viszont szignifikánsan eltér a másik két foglalkoztatotti csoporttól, és az életkor előrehaladtával a fizikai dolgozók esetében mutatható ki leginkább a részvételi valószínűség csökkenése.

Ennek alapján az 4. Hipotézist (H_4), mely szerint szignifikáns összefüggés van a platformalapon kínált szolgáltatások igénybevétele és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között Magyarországon és Romániában, elfogadottnak tekintjük.

Jelen tanulmány következtetései, feltárt összefüggései értékesek lehetnek a platformalapú kereskedelem terjedésének és elfogadásának jobb megértése szempontjából. A kulturális hasonlóságokon túlmutató elemzések tovább mélyíthetik az ismereteinket az országok közötti különbségekről, és azok hatásairól. Továbbá, a demográfiai különbségek feltárása segíthet annak megértésében, hogy a platformok milyen módon befolyásolják és formálják a különböző társadalmi csoportok viszonyulását és részvételét az együttműködő gazdaságban. A digitalizáció és a technológia olyan változásokat idézett elő az üzleti modellekben, amelyek diszruptív innovációnak számítanak. A közösségi gazdaság a fogyasztói szokásokban és viselkedésben idézte elő a legnagyobb változásokat, valamint a szolgáltatók és a felhasználók közötti kapcsolatban. E változások elsőként kihívást, majd második olvasatra lehetőséget jelentenek a pipeline üzleti modellek alapján működő vállal-

kozások számára. A fiatal generációhoz (jelenlegi Z-generáció) a közösségi, tehát megosztáson alapuló üzleti modellek közel állnak, hiszen alkalmazásukkal nem csak az alapvető és közvetlen igényeiket tudják kiszolgálni, hanem társadalmi és környezeti igényeiket is. Az ügyfelek orientációjának ismerete ebben az új kontextusban ezért kulcsfontosságú mind az új, mind a hagyományos vállalatok számára, hogy a kor igényeinek megfelelően újradefiniálják magukat.

Felhasznált irodalom

- Arany, L., & Popovics, P. (2023). A platform vállalkozásoké a jövő?! – A platform üzleti modell a magyarországi kereskedelemben. *STUDIA MUNDI - ECONOMICA*, 10(2), 3-15. doi:<https://doi.org/10.18531/sme.vol.10.no.2.pp.3-15>
- Bittner, B., Nagy, A. S., Kovács, T. Z., & Madai, H. (2020). Methodology Of The External Environmental Analysis As A Part Of Strategy Planning. *Annals of Faculty of Economics*, 1(1), 5.
- Daglis, T. (2022). Sharing Economy. *Encyclopedia*, 2(3), 1322–1332. doi:10.3390/encyclopedia2030088
- Európai Bizottság. (2016). *Flash Eurobarometer 438 (Az együttműködési platformok használata)*. In. Köln.: GESIS Data Archive ZA6776 Adatfájl 1.0.0 verzió.
- Európai Bizottság. (2018). *Flash Eurobarometer 467 (Az együttműködési gazdaság használata)*. In. Köln.: GESIS Data Archive.
- Európai Bizottság. (2022). *Flash Eurobarometer 495 (Rövid távú bérlés az EU-ban)*. In. Köln.: GESIS.
- Európai Unió: Európai Bizottság. (2016). *A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK A közösségi gazdaságra vonatkozó európai menetrend*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A52016DC0356>
- Gerwe, O., & Silva, R. (2020). Clarifying the sharing economy: Conceptualization, typology, antecedents, and effects. *Academy of Management Perspectives*, 34(1), 65-96.
- Guttentag, D., Smith, S., Potwarka, L., & Havitz, M. (2018). Why Tourists Choose Airbnb: A Motivation-Based Segmentation Study. *Journal of Travel Research*, 57(3), 342-359. doi:10.1177/0047287517696980
- Habibi, M. R., & Kohli, C. S. (2022). The sharing economy: a hedge against recession setbacks. *Journal of Business Strategy*, 43(4), 239-246. doi:10.1108/JBS-09-2020-0210
- Hagiu, A. (2009). Two-Sided Platforms: Product Variety and Pricing Structures. *Journal of Economics & Management Strategy*, 18(4), 1011-1043. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1530-9134.2009.00236.x>

- Hamari, J., Sjöklint, M., & Ukkonen, A. (2016). The sharing economy: Why people participate in collaborative consumption. *Journal of the association for information science and technology*, 67(9), 2047-2059. doi:<https://doi.org/10.1002/asi.23552>
- Heinrichs, H. (2013). Sharing economy: a potential new pathway to sustainability. *GAIA-Ecological Perspectives for Science and Society*, 22(4), 228–231. doi:10.14512/gaia.22.4.5
- Kovács, T. Z., & Bittner, B. (2022). Examination of the category of digitalisation of public services in the Digital Economy and Society Index among the Eastern Enlargement of EU. *INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL INDUSTRY 4.0*, 7(1), 30-32.
- Kovács, T. Z., Bittner, B., David, F., & Nábrádi, A. (2021). Examination of digitalization in Hungarian and Romanian companies. *Annals of the University of Oradea Economic Science*, 30(1), 114–120.
- Kovács, T. Z., Bittner, B., Nagy, A., & Nábrádi, A. (2022). Digital transformation of human capital in the EU according to the DESI index. *Issues in Information Systems*, 23(4). doi: https://doi.org/10.48009/4_iis_2022_125
- Kovács, T. Z., & Nábrádi, A. (2019). *Types of sharing economies and collaborative consumptions*. Paper presented at the International Conference on the Economic of Decoupling (ICED), Zagreb.
- Kovács, T. Z., & Nábrádi, A. (2020). A közösségi gazdaság az EU-28-ban és népszerűségük Magyarországon és Romániában. *Régió kutatás Szemle*, 5(1). doi:10.30716/RSZ/2020/1/8
- Kovács, T. Z., Nábrádi, A., & Bittner, B. (2023). Digital Technology Integration Among Eastern European Companies, Based on Digital Economy and Society Index. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 21(5), 421–440. doi:<https://doi.org/10.7906/indec.21.5.1>
- Mair, J., & Reischauer, G. (2017). Capturing the dynamics of the sharing economy: Institutional research on the plural forms and practices of sharing economy organizations. *Technological Forecasting and Social Change*, 125, 11–20. doi:10.1016/j.techfore.2017.05.023
- Martínez-González, J. A., Parra-López, E., & Barrientos-Báez, A. (2021). Young Consumers' Intention to Participate in the Sharing Economy: An Integrated Model. *Sustainability* 13(1), 430.
- Muñoz, P., & Cohen, B. (2018). A Compass for Navigating Sharing Economy Business Models. *California Management Review* 61(1), 114–147. doi:10.1177/0008125618795490
- Nábrádi, A., & Kovács, T. Z. (2020). Sharing Economy And Its Popularity In Hungary And Romania. *Oradea Journal of Business and Economics*, 5(1), 60–71.

- Nadeem, W., Juntunen, M., Shirazi, F., & Hajli, N. (2020). Consumers' value co-creation in sharing economy: The role of social support, consumers' ethical perceptions and relationship quality. *Technological Forecasting and Social Change*, 151, 119786. doi:<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.119786>
- Owyang, J., Tran, C., & Silva, C. (2013). The collaborative economy. *Altimeter, United States*.
- Parker, G. G., Van Alstyne, M. W., & Choudary, S. P. (2016). *Platform revolution: How networked markets are transforming the economy and how to make them work for you*: WW Norton & Company.
- Schor, J., & Attwood-Charles, W. (2017). The “sharing” economy: labor, inequality, and social connection on for-profit platforms. *Sociology Compass*, 11(8), 16. doi:10.1111/soc4.12493
- Simon, K. (2016). 570 milliárd eurót termelhet a sharing economy Európában. https://www.pwc.com/hu/hu/sajtoszoba/2016/sharing_economy_europe.html
- Simonovits, B., Bernát, A., & Balázs, B. (2021). The Fragile Landscape of the Sharing Economy in Hungary In A. Klimczuk, V. Česnuiyté, & G. Avram (Eds.), *The Collaborative Economy in Action: European Perspectives* (pp. 153–163). Limerick, Ireland: University of Limerick.
- Sutherland, W., & Jarrahi, M. H. (2018). The sharing economy and digital platforms: A review and research agenda. *International Journal of Information Management*, 43, 328-341.
- Tambovceva, T., Titko, J., Svirina, A., Atstaja, D., & Tereshina, M. (2021). Evaluation of the Consumer Perception of Sharing Economy: Cases of Latvia, Russia, Ukraine and Belarus. *Sustainability*, 13(24), 13911.
- Vallas, S., & Schor, J. B. (2020). What Do Platforms Do? Understanding the Gig Economy. In K. S. Cook & D. S. Massey (Eds.), *Annual Review of Sociology*, Vol 46 (Vol. 46, pp. 273-294). Palo Alto: Annual Reviews.
- Zhang, T. C., Gu, H., & Jahromi, M. F. (2019). What makes the sharing economy successful? An empirical examination of competitive customer value propositions. *Computers in Human Behavior*, 95, 275–283. doi:<https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.03.019>